

AFSNIT I

Da Nordens Wittenberg fejrede 500 års fødselsdag

En rapport om

Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune

Haderslev

TAK

Reformationens 500 års jubilæum er blevet fejret grundigt både internationalt, nationalt og lokalt her i Haderslev. Forberedelserne havde været i gang meget længe og antallet af gennemførte arrangementer har været stort.

Mange mennesker har været involveret i at skabe et fest-år. Fra Haderslev Kommune, Haderslev Stift, Domsognet og Museet har vi via en fælles Styregruppe ønsket at medvirke til at skabe både fest, folkeoplysning, identitet og eftertanke.

Vi har haft ganske mange penge fra kommune og stift til rådighed. Derfor skylder vi også med en seriøs evaluering, at gøre rede for hvorledes og i hvilken udstrækning vores reformationsfejring er lykkedes.

Jeg vil gerne sige tak til tidligere redaktør på JyskeVestkysten, Flemming Just, som har fået frie hænder til at tilrettelægge evalueringsrapporten, som hermed lægges frem. Jeg håber, at rapportens vurderinger og konklusioner kan give gode redskaber til fremtidigt samarbejde om større kulturelle begivenheder.

Fra styregruppens side en stor tak til byråd og stift for de midler, der blev stillet til rådighed - og ligeledes en varm tak til involverede medarbejdere på både rådhus, stift, domkirke og museum.

Denne tak gælder også i høj grad de mange frivillige, der ofrede timer og dage for at skabe de gode rammer for 500 års jubilæet.

Jens Christian Gjesing,
formand for styregruppen
"Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune"

Indhold

AFSNIT I

Projekt ”Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune”:

Baggrund, overblik, status, evaluering
- og en konklusion og 15 læringspunkter

En evaluering	side 4
Niels Henrik Arendt lægger kimen	side 5
Forberedelser til et jubilæumsår	side 6
Én stor satsning.....	side 8
Pinse med tusindvis af gæster.....	side 9
Sigurd Barrett trækker flest	side 11
Arrangementer breder sig - som ringe i vandet.....	side 12
De frivillige - fundamentet i en pinsefejring	side 15
Prisen for en 500 års fødselsdag	side 16
Danske medier gav Haderslev omtale for millioner	side 17
Styregruppen vurderer indsats og resultat.....	side 19
Del-konklusion/styregruppen	side 24
Lærere vurderer LutherAkademi.....	side 25
Del-konklusion/lærere	side 26
Frivillige vurderer pinsefejringen.....	side 27
Del-konklusion/frivillige	side 28
Butikker og virksomheder - og Reformationsmarkeringen.....	side 28
Konklusion: Succes med enkelte forbehold	side 29
15 læringspunkter fra en Reformationsmarkering.....	side 31

En evaluering....

"Evaluering" er et meget brugt ord i virksomheder og på uddannelsesinstitutioner, når en indsats, et stykke arbejde eller et projekt skal vurderes. Ofte bruges ordet i flæng og ofte som udtryk for, hvad der var godt eller skidt i indsatsen, arbejdet eller projektet. Som en form for efterkritik.

At evaluere betyder imidlertid, at man via en systematisk og tilbageskuende bedømmelse fastlægger værdien af den indsats, det stykke arbejde eller det projekt, der er udført.

Hvordan har processen formet sig? Hvordan har deltagerne præsteret? Og hvad blev resultatet eller effekten – i forhold til det mål, der blev sat fra start? Sidst, men ikke mindst: Hvilken læring kan drages ud af hele processen? En læring, som enten deltagerne eller andre med lignende opgaver efterfølgende kan drage nytte af.

Denne rapport er en evaluering efter disse præmisser, idet én ting dog skal slås fast:

En bedømmelse af projekt Reformations-markering 2017 i Haderslev er nok baseret på systematik i indhentning af udsagn og erfaringer fra processen. Men samtidig er tale om et materiale, der ikke er bredt nok til at kunne levere nogen endegyldig konklusion eller læring, når antallet af respondenter ikke når op på de cirka 1000, som det kræves for at en undersøgelse leverer et validt resultat.

Alligevel er det herfra påstanden, at denne rapport påpeger en række afgørende konklusioner og læringspunkter: Om arbejdet med at stable Reformationsmarkeringen på benene, om selve afviklingen og om den effekt, fejring og Reformations-år opnåede.

Rapporten er opdelt i to afsnit.

Afsnit I omfatter den egentlige evaluering, som er foretaget på baggrund af interviews med medlemmerne af styregruppen bag Reformationsmarkeringen i Haderslev Kommune, frivillige fra blandt andet foreningslivet, repræsentanter fra museums, turist- og teaterverdenen samt lærere, skolebibliotekarere og til dels handels- og erhvervslivet.

Afsnit I indeholder desuden uddrag fra projektbeskrivelsen og et rids af forberedelserne til festlighederne i 2017. Endvidere en oversigt over nogle af de mange aktiviteter i Reformationsåret samt information om den økonomi, der har ligget til grund for Luther-fejringen i Haderslev.

Afsnit II indeholder dels ni interviews med mennesker, der har været involveret i Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune, dels bilag til Afsnit I for de læsere, der ønsker af gå lidt mere dybden med rapporten.

Det er mit håb, at den samlede rapport kan levere inspiration, brugbare råd og erfaringer til gode kræfter i Haderslev eller andre steder, når lignende samarbejder og projekter skal sættes i værk i fremtiden.

Januar 2018
Flemming Just

Niels Henrik Arendt lægger kimen

Haderslev har en særlig rolle i forbindelse med indførelsen af Reformationen i Danmark. For det var i den sønderjyske domkirkeby, at Reformationen blev indført i 1526 – ti år før resten af Danmark.

Det er denne historiske kendsgerning, der er baggrund for, at by, kommune, domsogn, stift og museum i 2013 sammen kaster sig ud i et stort projekt, der i 2017 skal markere 500-året for Reformationen.

Det er dog tidligere domprovst i Haderslev Domsogn og senere biskop i Haderslev Stift, **Niels Henrik Arendt**, der mange år tidligere lægger kimen til jubilæumsfejringen.

Allerede mens han i 1990'erne er domprovst, indser **Niels Henrik Arendt**, at den reformation, der blev indledt af **Martin Luther** i Wittenberg i 1517, har en ganske særlig betydning for Haderslev.

Arendts glødende interesse for og engagement i den historiske tråd mellem Wittenberg og Haderslev resulterer i, at han i 1996 får gennemført, at Haderslev Domsogn bliver venskabsmenighed med Wittenberg.

Domprovstens reformations-engagement antænder også bysbørn i Haderslev uden for domsognets inderkreds. Først og fremmest **Jens Christian Gjesing**, socialdemokratisk medlem af Haderslev Byråd siden 1982. Med en baggrund som cand. mag. i historie og religion kaster også han sig ind i historien om Haderslev og den kristne trosretning, der blev grundlagt med Luthers 95 teser på kirkedøren i Wittenberg.

Da **Jens Christian Gjesing** i 2004 er borgmester i Haderslev, bliver båndet mellem Haderslev og Wittenbergs menigheder fulgt op med, at de to byer også bliver venskabsbyer.

Venskabet resulterer efterfølgende i et væld af gensidige kontakter og inspirationsbesøg inden for kultur, sport og foreningsliv. Men naturligvis også på det felt, hvor forbindelsen begyndte for omkring 500 år siden – det religiøse og Reformationen.

Netop på det punkt bliver det fra omkring 2006 en kolossal inspiration for **Niels Henrik Arendt**, der nu er blevet biskop i Haderslev Stift, og for **Jens Christian Gjesing** og andre – blandt andet domprovst Kim Eriksen og sognepræst for de tyske menigheder i Haderslev, Christa Hansen – at Wittenberg allerede er i gang med at forberede en storslået fejring af Reformationen i 2017.

Inspirationen sydfra lægger fundamentet til, at Haderslev – en del tidligere end andre danske stiftsbyer – også begynder at tænke i en reformationsmarkering. Domsognet markerer optakten i september 2010 med et foredrag. Allerede i 2013 bliver styregruppen, der skal planlægge og gennemføre en fejring, dannet. Det sker efter, at Haderslev Byråd med **Jens Christian Gjesing** i borgmesterstolen har bevilget to millioner kroner til festlighederne fire år senere.

Niels Henrik Arendt bliver teologisk rådgiver i Præsidiatet for Reformationsmarkering i Danmark, der har det overordnede ansvar for landets reformationsmarkering. Men han når aldrig at være med i de konkrete forberedelser endsige deltage i selve markeringen for 500-året. I 2013 fralægger han sig biskopembedet og flytter til Vestjylland for igen at være præst. I 2015 dør Niels Henrik Arendt.

Det bliver **Jens Christian Gjesing**, der – efter to perioder som borgmester i Haderslev – kommer til at stå i spidsen for Reformationsmarkeringen i Haderslev Kommune.

Centrum af Wittenberg med Slotskirken i baggrunden

Kirkedøren i Slotskirken, Wittenberg

Forberedelser til et jubilæums-år

Jens Christian Gjesing udpeges i 2014 til formand for den styregruppe, der sammensættes for at forberede og afvikle Reformationens markeringen 2017 i Haderslev Kommune. Styregruppen kommer til at bestå af 11 personer fra henholdsvis Haderslev Kommune, Haderslev Domsogn, Haderslev Stift og Museum Sønderjylland.

STYREGRUPPEN:

Fra **Haderslev Kommune** er det medlem af byrådet, Jens Christian Gjesing, medlem af byrådet og formand for udvalget for Kultur og Fritid, Allan Emiliussen, chefkonsulent Jørn Mejer og kulturkoordinator Gry Vissing Jensen.

For **Haderslev Domsogn** er det tysk sognepræst Christa Hansen, domprovst Kim Eriksen, der fra 2016 blev afløst af ny domprovst Torben Hjul Andersen og menighedsrådsformand Paul Erik Brodersen.

For **Haderslev Stift** er det biskop Marianne Christiansen, kommunikationsmedarbejder Birthe Jørgensen og stiftsfuldmægtig Kristian Møller Rasmussen.

For **Museum Sønderjylland** er det overinspektør Lennart Madsen.

Styregruppen udarbejder en projektbeskrivelse, der bliver vedtaget i styregruppen i april 2015 og efterfølgende godkendt i udvalget for Kultur og Fritid. Heri beskrives formålet med projektet. Det hedder blandt andet:

FORMÅL:

"Projektet har som sit sigte at øge kendskabet til Reformationens betydning for vores samfund med udgangspunkt i Haderslevs reformationshistorie. Målet er at skabe en nutidig forståelse af og debat om Reformationens betydning og om Haderslevs rolle".

I en nærmere beskrivelse af idéen med projektet hedder det blandt andet:

"Ønsket er at markere 500 året for Reformationen.....med udgangspunkt i Haderslevs markante rolle i forhold til udbredelsen af Reformationen i Danmark og på den måde sætte Haderslev på landkortet".

MÅL:

Dermed er styregruppen fremme ved fire klare målsætninger for en reformationens markering 2017 i Haderslev Kommune:

- at arrangere **folkeoplysende aktiviteter**, som giver større viden om Reformationen og Haderslevs rolle
- at sætte **fokus på identitet og selvforståelse** - gennem Haderslevs særlige historie og betydning
- at **markedsføre Haderslev Kommune** via den særlige kulturarv, der forbindes med reformationens-historien
- at skabe **aktuel dialog** om reformationens temaer og betydning for samfundet i dag.

SAMARBEJDER:

For at nå disse fire mål, vedtager styregruppen at sigte mod en

Weiheres Luthersmykker © Michael Weihe

Luther Lagkage © Lagkagehuset

række samarbejder med forskellige spillere i og uden for Haderslev Kommune. Det hedder blandt andet:

- Samarbejdet mellem kommune, folkekirke og museum skal udvides. Foreninger, institutioner, dagtilbud og skoler skal involveres i projektet, både som arrangører og som publikum.
- Der skal samarbejdes med det lokale handelsliv for at skabe merchandise og med Destination Sønderjylland for at skabe synlighed om projektet.
- Der skal sættes fokus på den fælles kulturarv i forhold til Reformationens indførelse i Haderslev og resten af Danmark. Den stærke venskabsforbindelse til Wittenberg og andre reformationsbyer skal markeres.

MÅLGRUPPER:

Styregruppen skitserer to målgrupper for reformationsfejringen i 2017. Dels borgere og turister i Haderslev Kommune, dels borgere uden for kommunen og herunder venskabsbyen Wittenberg.

Bilag 1:

Projektbeskrivelse for Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune.

Med en defineret, styrende organisation, en projektbeskrivelse med formål og målsætninger, fastlæggelse af samarbejder og målgrupper for reformationsmarkeringen kan medlemmerne af styregruppen begynde at drøfte de tilbud og aktiviteter, som fejringen i 2017 skal indeholde. Tilbud inden for teater, musik, sang, foredrag, udstillinger, workshops, film, gudstjenester ect., ligesom undervisning i skolerne også skal være med til at sikre en bred, folkelig forankring og involvering i projektet.

ØKONOMI:

Og endelig. Også økonomien kommer på plads, idet Haderslev Byråd i juni 2015 frigiver den første portion af de bevilgede to millioner kroner – 335.000 kroner – til styregruppens disposition og reformations-markeringen, idet det resterende beløb frigives i henholdsvis 2016 og 2017.

I forløbet frem mod 2017-markeringen skyder Haderslev Stiftsråd – foruden de årlige 50.000 kroner – yderligere 250.000 kroner ind i projektet. Pengene har stiftet skaffet sig via en nedlagt stiftsfond. Budgettet fra stiftet styrkes yderligere, da Ole Kirks Fond bevilger 50.000 kroner til reformationsmarkeringen.

PINSEFEJRING

I løbet af møderne i styregruppen i foråret 2015 begynder at tegne sig et billede af, hvad gruppen vil satse på i forbindelse med reformations-markeringen.

Selvom 500-året for Martin Luthers opslag af de 95 teser på kirkedøren i Wittenberg reelt sker på datoen 31. oktober, beslutter styregruppen sig for, at den helt store markering af jubi-læet skal ske allerede i pinsen i begyndelsen af juni 2017.

Idéen om en pinsefejring tager for alvor form på mødet 9. juni 2015. Det besluttet, at fejringen skal ske med en national fest-gudstjeneste i Haderslev Domkirke og med et folkemøde på Gravene i kommunens store telt.

LUTHER AKADEMI

I foråret og forsommeren 2015 former gruppen også tanken om et LutherAkademi som et tilbud og en opfordring til kommunens folkeskolelærere. Disse skal via kurser om Reformationen og et Wittenberg-besøg tilføres viden og inspiration, som de kan videregive gennem undervisning til deres elever i 500-året.

LutherAkademi ved kirkedøren i Wittenberg © Haderslev Kommune

25 REFORMATIONENS-ARTIKLER

Blandt flere andre tiltag, der tager sigte på at opfylde projektets målsætning om at levere folkeoplysning om reformationen og Haderslevs særlige rolle, besluttes det at skrive og indrykke 25 artikler om reformationen i den husstandsomdelte Haderslev Ugeavis i løbet af 2017.

FOREDRAG

Foredrag er også et af de tiltag, som nogle af styregruppens medlemmer påtager sig at levere i jubilæumsåret.

SOCIALE MEDIER

En hjemmeside forberedes og oprettes, og reformationsfejringen i Haderslev Kommune får en Facebook-profil. Der er også planer om en Instagram-profil.

TRO-UDSTILLING

Drøftelser i styregruppen om en markant reformationsudstilling munder ud i, at Museum Sønderjylland binder an med opgaven og etablerer udstillingen "TRO – Reformationen i Sønderjylland", der åbner 8. april 2017.

MARKEDSFØRING

Projektet skal naturligvis markedsføres. Der planlægges på traditionel vis med annoncer i lokalmedier, bannere til ophængning på blandt andet Rådhuset, plakater og t-shirts til frivillige.

Et logo til at identificere projekt og markedsføringsmaterialer bliver fremstillet efter en længere udviklingsproces, fordi styregruppen ønsker et logo, der også kan bruges i 2026 – 500-året for reformationens indtog i Haderslev som det første sted i Norden. I nulserne på tallet fem hundrede optræder således Haderslev Domkirke i det ene og et hjerte med et kors som en stiliseret Lutherrose i det andet nul.

Sognepræst Christa Hansen og biskop Marianne Christiansen – begge medlemmer af styregruppen – får den idé, at man også skal kunne smykke sig med Reformationen. Bogstavelig talt. De henvender sig til guldsmed Michael Weihe med idéen og resultatet bliver en serie smykker – ørestikker, ringe, halskæder – med Lutherrosen som motiv i guld og sølv.

En stor satsning

Efter to-tre års forberedelser, et stort antal møder, indhentning af inspiration fra og udveksling af idéer med andre danske stiftsbyer og med venskabsbyen Lutherstadt Wittenberg i Tyskland, der også gør klar til en Reformationsfejring, er styregruppen i begyndelsen af 2017 tæt på at være klar til at fejre 500-års jubilæet i Haderslev Kommune.

Med to millioner kroner fra den kommunale kasse og 300.000 kroner fra stiftsrådet i ryggen har styregruppen holdt fast i beslutningen om at satse på én stor og samlet Luther-fejring. Pinsefejringen.

Som nævnt ovenfor sætter styregruppen også en række andre aktiviteter i værk hen over jubilæumsåret for at opfylde de fire målsætninger fra projektbeskrivelsen:

sikre folkelig oplysning, sikre identitet og selvforståelse hos haderslevere, markedsføre Haderslev Kommunes særlige kulturarv og skabe dialog om Reformationens betydning for det danske samfund i dag.

Men det er i pinsefejringen, at langt hovedparten af pengene bruges. Her sættes alle sejl til for at vise og fortælle haderslevere og resten af Danmark, at den sønderjyske domkirke-by har sin helt egen reformations-historie og unikke kulturarv.

Denne satsning af styregruppen skal vise sig at være den helt rigtige. På blot to dage i pinsen stiller lokale, regionale og nationale medier skarpt på et svulmende og alsidigt program i Haderslev-mødet og en smuk og spektakulær national festgudstjeneste i Haderslev Domkirke.

Pinse med tusindvis af gæster

Her er programmet for pinsefejringen, som den formede sig de to dage:

Fredag 2. juni

TELTET PÅ GRAVENE

Lukket forestilling for 800 skolebørn:

- "Alt om Luther" - Sigurd Barrett, skoleforestilling for 5.-6. klasser i Haderslev Kommune

Haderslevmødet:

- Velkomst ved biskop Marianne Christiansen og biskop emeritus Karsten Nissen.
- Forskellige indlæg om reformationen - kirkehistoriker, dr. theol Martin Schwartz Lausten, formand for styregruppen Jens Christian Gjesing, professor, dr. theol Peter Lodberg, teologi-professor N. H. Gregersen.
- Salmesang ved Jonas Breum, sangskriver.
- Kaffe og Lutherlagkage
- Biskop Marianne Christiansen interviewede kirkeminister Mette Bock.
- Paneldiskussion om jødehad og tyrkerfrygt i nutid og fortid - Georg Metz og Özlem Czekic med biskop Elob Westergaard som ordstyrer.
- Salmesang ved Haderslev Drengekor.
- Luthermad ved Louise og Jacob Ørsted.
- Underholdning og sang med Anne Linnet Band, Teitur og Jonas H. Petersen.
- Café Hack - Søren Dahl - i samtale med biskop Marianne Christiansen og slotsejer Svend Brodersen, Gram.

I OG VED DOMKIRKEN

- Salmeworkshop, hvor nogle af de nye salmedigtere præsenterer og fortæller om tilblivelsen af deres nye salmer. Bertel Harter, tidl. kirke- og kulturminister, åbnede workshoppen Lisbeth Smedegaard Andersen - Rasmus Nøjgaard, Holger Lisner - Morten Skovsted, Iben Krogsdal - Hans Anker Jørgensen - Morten Skovsted.
- Minikoncert v. Jonas Breum, Teitur og Jonas H. Petersen - Rasmus Nøjgaard introducerer
- Bibelvandring v. domkirken: "Med Luther fra pavestol til kirkebænk" v. Bibelselskabet i Haderslev Stift
- SMUK - Slesvigske Musikkorps - koncert foran Domkirken
- På trappen foran domkirken: Eltang og Sdr. Vilstrup Kirkes kor, Felsted Kirkekor, As-Klaking og Juelsminde kirkers kor,
- Moderne teser - udstilling i KFUM og KFUK's café, Domkirkepladsen, Disputation om teser v. sognepræst Jakob Damm Knudsen og fem unge på Domkirkepladsen.
- Samtalesofaer med lokale præster og salg af merchandise uden for Den gamle Latinskole (Luther-øl, Luther-sokker, Luther-smykker, Luther-broderier, bøger m.v.)

Søndag 4/6

TELTET PÅ GRAVENE

- Livetransmission på storskærm af gudstjenesten i Haderslev Domkirke efterfulgt af Lutherlagkage og kirkekaffe.

HADERSLEV DOMKIRKE

- Biskopper og præster går i procession fra Wittenbergplads til Haderslev Domkirke, hvor blandt andre dronning Margrethe, statsminister Lars Løkke Rasmussen, kultur- og kirkeminister

Özlem Czekic © Lene Esthave

Drengekoret © Jan Laursen

Anne Linnet © Lene Esthave

Salmeworkshop i Domkirken © Lene Esthave

Korsang foran Domkirken © Lene Esthave

Mette Bock, andre ministre, folketingsformand Pia Kjaersgaard, og folketingsmedlemmer sidder klar til dagens festgudstjeneste sammen med menighedsrådsmedlemmer og honoratiore.

- National festgudstjeneste i Domkirken
- Procession til officiel reception på Hotel Harmonien med Kirkeministeriet som vært.

Bilag 2:

Program for Haderslev-mødet

Torsdag, fredag, lørdag og søndag 1.-4. juni

HERTUG HANS FESTIVAL

- Haderslevs traditionelle middelalder-byfest, Hertug Hans Festival, afvikles sideløbende med Haderslev-mødet på Gravene, festgudstjenesten og øvrige Reformations-aktiviteter. Festivalen har med økonomisk støtte fra styregruppen koblet sig på Luther-fejringen. Blandt andet med arrangementet "Alle tiders kunstevent" og børnedagen "Luther i øjenhøjde", der fredag 2. juni bliver åbnet af biskop Marianne Christiansen.

Livetransmission af festgudstjenesten
© Lene Esthave

Procession © Irene Sydow Andresen

Dronning Margrethe © Lene Esthave

Sigurd Barrett trækker flest

Det lader sig ikke gøre præcist at fastslå hvor mange mennesker, der gæster pinsefejringen. Men det er uden for enhver tvivl, at der er tale om et firecifret tusindtal.

Med hjælp fra de frivillige har styregruppen selv foretaget en skønsmæssig optælling for hvert af de enkelte arrangementer på de to pinsedage. Der er gratis entré og skønnene er baseret på det antal mennesker, som teltet på Gravene kan og må rumme. Sammenlagt lyder antallet af gæster til Haderslev-mødet i teltet på Gravene og gudstjenesten i Domkirken på cirka 6000.

Dette tal skal tages med det forbehold, at der ikke er tale om såkaldte "unikke" gæster, hvilket betyder, at der naturligvis har været en del mennesker, som har deltaget i og overværet flere arrangementer, og dermed er talt med flere gange i de 6000 gæster.

Topscoren i antal publikummer er entertaineren Sigurd Barretts "Alt om Luther"-forestilling, der bliver opført to gange i teltet på Gravene og overværes af 860 børn fra kommunens 5.-6. klasser.

Sangeren Anne Linnet og Haderslev Drengakor, der optræder i forlængelse af hinanden, trækker 600 publikummer. En debat mellem Öslem Cekic og Georg Metz overværes af 500 menne-

Sigurd Barrett i teltet på Gravene

sker og 400 mennesker lytter til en samtale mellem slotsejer Svend Brodersen og biskop Marianne Christiansen. En stribe foredrag har typisk omkring 300 tilhørere.

Pinsedag besætter dronning, statsminister, folketingsformand, biskopper og alle andre inviterede de 500 pladser til festgudstjenesten i Haderslev Domkirke.

Bilag 3: Publikum i pinsen

Arrangementer breder sig - som ringe i vandet

Pinsefejringen og styregruppens øvrige initiativer resulterer i en lang række andre aktiviteter med Luther og Reformationen som udgangspunkt og tema. Antallet af aktiviteter breder sig i løbet af 2017 som ringe i vandet.

Her er et overblik over nogle af de mange arrangementer i Haderslev Kommune i anledning af 500-året for Reformationen. En stor del af aktiviteterne iværksættes med støtte fra styregruppens kommunale pulje på de to millioner kroner, som arrangementerne kan søge tilskud fra.

OBS: Listen giver sig ikke ud for at være fuldstændig, men rummer de fleste aktiviteter i jubilæumsåret:

Teater

- Teatret Møllen/kunstnerkollektivet Vonntrap: "Re-formation - en sten fra hjertet" i Haderslev Domkirke.
- "Ein feste Burg - så fast en borg" - reformationsteater og drama-workshop for 6.- 7. klasser i Sønderjylland-Schleswig.
- "Martin Luther - død eller levende" - opføres af Forsøgsscenen Haderslev og Gram Friluftsspil i en række af kommunens kirker.

Seminar

- Seminar på UC Syd om Reformationen

Undervisning

- Salmebogens fødselsdag - og historie. Undervisningstilbud til 4.-6. klasser ved Haderslev Sangakademi.
- LutherAkademi - tilbud til skolelærere, bibliotekarer og alle kommunens folkeskoleelever
- Teser, tro, tvivl - tilbud til skoleelever ved Haderslev Skole-Kirke samarbejde

Kirkelige aktiviteter

- Jazz-gudstjeneste i en halv snes af kommunens kirker.
- Interaktiv sanggudstjeneste i Sommersted Kirke
- "Hva' så Luther" - Sdr. Starup Kirke.
- Fælles klokkeingning i alle kirker i Haderslev Stift den 31. oktober
- Plantering af Luthertræ på Vojens Kirkegård.
- Koncerter Vor Frue Cantori, Sønderjyllands Symfoniorkester, Nordschleswigsche Musikvereinigung.

Udstillinger m.m.

- Museums Sønderjylland: Tro - Reformationen i Sønderjylland (april 2017-januar 2018)
- "Luthers hr. Kätthe samt religiøse billeder" - Haderslev Kunstforening.
- "Efter reformationen" - gavlmalier, Street Art ved Billedkunstrådet i Haderslev Kommune, Jomfrusti-projektet og UC Syddanmark
- "Historiske portrætter" ved Haderslev Billedkunstråd og Haderslev kunstnerordningen.

Foredrag

- Jens Christian Gjesing, Christa Hansen og Lennart Madsen holder rundt om i Haderslev Kommune og i Syd- og Sønderjylland godt et halvt hundrede foredrag om Reformationen.
- "Luther i samtidskunsten" - foredrag i Haderslev Kunstforening.
- Foredrag ved Pia Friis Laneth - Haderslev Biblioteker.
- Foredrag og musik, skuespiller Paul Hüttel - Haderslev Biblioteker.

Turister

- Guidede rundvisninger i Haderslev - ved Visit Haderslev.
- Guidet pakketur med overnatning Christiansfeld-Haderslev - ved Visit Haderslev.

Presse-artikler

- Lennart Madsen, Christa Hansen, Anker Thygesen og Jens Christian Gjesing skriver 25 artikler om Reformationen, der løbende offentliggøres i Haderslev Ugeavis.

Historiske apps

- KulTOUR Haderslev - en byvandings-app - Historie Haderslev.
- Historie-quizz (udskudt til februar 2018) - Historie Haderslev.

Haderslev Vægterlaug:

- Kældervandring i Haderslev.

Vandring:

- Camino Haderslev Næs - åbnede officielt den 18. juni 2017.

Internettet

- Styregruppens hjemmeside: www.reformationen.nu
- Styregruppens Facebook-side: Reformationsmarkering 2017 Haderslev Kommune.
- Instagram

400 fik en sten med ind i Haderslev Domkirke

En sten så tung som skyld og skam. Måske.

I hvert fald fik godt 400 publikummer hver en sten i hånden ved indgangen til Haderslev Domkirke, hvor Teatret Møllen og kunstnerkollektivet Vontrapp i september lavede tre opførelser af forestillingen "RE-formation - en sten fra hjertet".

Publikummerne sad med stenen i hånden under hele teaterstykket, mens blandt andre Teatret Møllens egen Connie Tronbjerg og Haderslev Domkirkes Juniorkor medvirkede. Forestillingen, der netop handlede om skyld og skam, havde gudstjenesten som omdrejningspunkt i en smuk scenografi af lys, farver og spejlinger.

Og stenene? Dem lagde publikum, inden de forlod forestillingen. Som en symbolsk handling på Reformationens opgør med katolicismen. Væk var skyld og skam.

Forestillingen blev også vist i andre af landets kirker i 500-reformationsåret. Blandt andet Roskilde Domkirke.

De frivillige – fundamentet i en pinsefejring

Styregruppen trækker i processen med at forberede og afvikle Reformationsmarkeringen – herunder pinsefejringen – på en række samarbejdspartnere.

Det gælder tidligt i forberedelsesprocessen andre stiftsbyer som f. eks. Ribe, Nyborg Slot og Viborg Kommune med hvem, styregruppen har udvekslet idéer og erfaringer.

Styregruppen har også samarbejdsrelation med Præsidiets for Reformationsmarkering i Danmark og med Kirkeministeriet – sidstnævnte i forbindelse med fejringen i Pinsen.

Enkelte organisationer, institutioner og virksomheder er også blandt samarbejdspartnerne. Blandt andre Historie Haderslev, kristne velgørhedsorganisationer, Lagkagehuset, Haderslev Erhvervsråd og Haderslev Butikker.

Og det gælder ikke mindst den række af lokale foreninger, der stiller medlemmer, gratis arbejdskraft og kompetencer til rådighed. Nogle af foreningerne modtager som kvittering for arbejdskraften et tilskud fra styregruppen til deres foreningsarbejde, og anslået 130-140 frivillige er vitterlig forudsætningen for, at pinsefejringen kan afvikles i det omfang, det er tilfældet.

Det drejer sig om frivillige fra foreninger som Haderslev Jazz Club, Haderslev Kickboxing, Y Men's Club, Haderslev Gardens Venner, Byggemand Bob, Haderslevs Æreshertuger, Eltang og

Frivillige i Teltet © Lene Esthava

Sdr. Vilstrup Børnekor, Haderslev Domsogns Menighedsråd, Haderslev Musikforening, Haderslev Kunstforening, Foreningen Hertug Hans Festival, Forsøgsscenen Haderslev, Haderslev Billedkunstråd, Lions Club Haderslev og Haderslev Vægterlaug. Også Slesvigske Musikkorps stiller sig uegennyttigt til rådighed.

Bilag 5: *Frivillige i pinsen*

Bilag 6: *Foreninger i projektet*

Prisen for en 500 års fødselsdag: 1,7 million kroner

ØKONOMI

Styregruppens klare prioritering og satsning på en pinsefejring kan også tydeligt aflæses i regnskabet for Reformationsmarkeringen i Haderslev Kommune 2017.

Der er tale om et regnskab i to dele. Henholdsvis regnskab for styregruppens kommunalt bevilgede penge og et regnskab for de midler, som Haderslev Stiftsråd har skudt ind i pinsefejringen, herunder Haderslev Mødet.

I alt koster fejringen de to dage i pinsen 800.000 kroner. Heraf erlægges Stiftsrådet 250.000 kroner, mens de resterende 550.000 kroner er betalt ud af den kommunalt bevilgede sum på helt præcist 1.990.000 kroner.

En markant post i udgiften til Haderslev-mødet er de sikkerhedsforanstaltninger, der bliver foretaget for at forhindre terror og overgreb på dronning, folketingsformand, ministre, biskopper og andre højtstående personer, der deltager i den nationale gudstjeneste. Sikkerheden beløber sig til 250.000 kroner.

Ellers er de resterende 550.000 kroner primært gået til honorarer og transportomkostninger til foredragsholdere, paneldeltagere og forskellige kunstnere samt til transportomkostninger og forskellige andre udgifter til praktiske foranstaltninger. Såsom opstilling af telt, lys, lyd, strøm, toiletvogne og så videre.

I løbet af jubilæums-året har styregruppen bag Reformationsmarkeringen støttet foreninger og institutioner, der har taget forskellige initiativer til jubilæums-aktiviteter, med cirka 850.000 kroner.

Teatret Møllen modtog eksempelvis 125.000 kroner i støtte til at opføre forestillingen "En sten fra hjertet", Forsøgsscenen fik 75.000 kroner til forestillingen "Død eller levende" og Museum Sønderjylland modtog 60.000 kroner til udstillingen "TRO - reformation i Sønderjylland".

Af regnskabet fremgår desuden, at satsningen på et Luther Akademi - to kursusdage og et weekendkursus i Wittenberg for et halvt hundrede lærere, skolebibliotekarer og turistguider - beløb sig til 80.000.

I august 2017 sendte styregruppen en Haderslev-repræsentant til verdensudstillingen i Wittenberg i 14 dage. For på en stand at fortælle om Haderslevs særlige Reformationshistorie. Det kostede 52.000 kroner.

En Haderslev-delegations besøg på Verdensudstillingen i Wittenberg i september 2017 - bestående af udvalgte personer fra byråd, kommune, kirke-, handels- og butiksliv - blev betalt af borgmesterkontoret som en udgift til besøg i venskabsbyen.

Forskellig markedsføring i medier og på anden vis er en af de markante udgiftsposter. Det har kostet godt en kvart million kroner at sprede budskabet om årets arrangementer og Haderslevs særlige rolle i forbindelse med Reformationen.

Hverken Haderslev Stift eller styregruppen har brugt alle de bevilgede penge til Reformationsmarkeringen. Endnu er regnskab for styregruppens budgetterede 1.990.000 kroner ikke afsluttet. Men det tegner til et sekscifret mindre-forbrug, idet den samlede udgift ved årsskiftet 2017 lå på cirka 1. 417. 892 million kroner.

Hertil skal lægges den sum, som Haderslev Stiftsråd har investeret i Reformationsmarkeringen. Den lyder på 230.000 kroner, hvilket betyder, at Haderslev Kommune og Haderslev Stift tilsammen har brugt 1.647.892 kroner på Reformationsmarkeringen i Haderslev Kommune i 2017.

Den endelige udgift slutter formentlig på omkring 1,7 million kroner, når styregruppen har betalt de sidste regninger - blandt andet i forbindelse med nærværende rapport.

I øvrigt kan Haderslev Stiftsråd fremvise et færdigt regnskab, hvilket altså viser et forbrug på de 230.000 kroner. Penge, der udelukkende er brugt i forbindelse med Haderslev-mødet i pinsen.

Dermed har stiftet også præsteret et mindre forbrug end budgetteret. Det drejer sig om 60.000 kroner af de budgetterede 300.000 kroner, idet stiftet efter aftale med Ole Kirks Fond har tilbagebetalt 11.500 kroner af de 50.000 kroner, som fonden bevilgede til Haderslev-mødet.

Forklaring på mindre-forbruget i puljen fra stiftsrådet?
Ifølge formand for stiftets reformationsudvalg og medlem af styregruppen, Christa Hansen, den, at en del oplægsholdere fravalgte at modtage det aftalte honorar:

"De skrev tilbage, at det havde været en så stor oplevelse at deltage, at de ikke skulle have yderligere", fortæller Christa Hansen og beretter om et enkelt tilfælde, hvor en oplægsholder tilmed afstod fra at få kørselspenge. Det skete med henvisning til, at han og familien havde været syd for grænsen, hvor indkøb aføl havde finansieret køreturen....

Den store, økonomiske imødekommenhed fra Præsidiat for Re-formationsmarkering i Danmark oplever sognepræst Christa Hansen til gengæld ikke. Den tyske præst forsøger ellers flere gange – forgæves – at få præsidiat til at give tilskud til Haderslev-mødet og festgudstjenesten i Haderslev Domkirke.

"Det var jo da ellers et nationalt arrangement", lyder den tørre bemærkning fra Christa Hansen, som til gengæld lykkes med at få Kirkeministeriet til at betale udgiften til gudstjeneste-programmet og den efterfølgende reception på Hotel Harmonien.

Bilag 7: Regnskab for den kommunale pulje.

Bilag 8: Regnskab for Haderslev Stifts reformationspulje.

Danske medier gav Haderslev omtale for millioner

Markedsføre Haderslev Kommune ved at sætte fokus på vores særlige kulturarv

Sådan lød et af de fire mål, styregruppen for Reformationsmarkering i Haderslev Kommune havde sat sig, inden gruppens planlagte aktiviteter og arrangementer blev sat i søen i 2017.

Spørgsmålet er efterfølgende hvor meget fokus, Haderslev fik i reformationsåret? Og hvor meget dette fokus har været værd i forhold til de skattekrone og kirkelige midler, der blev investeret i markering og festligheder?

Styregruppen bad derfor medieovervågnings-bureauet Infomedia besvare disse spørgsmål med en analyse af de lokale, regionale og nationale mediers omtale af Haderslevs Reformationsfejring i 2017.

Analysens konklusion er overordentlig positiv i forhold til styregruppens målsætning:

- Summen af læsere, lyttere og seere, der i aviser, ugeaviser, ugeblade, på websites, i radioen og på tv har fået kendskab til og viden om Haderslev og byens særlige kulturarv lyder på næsten 22 millioner.
- Fokuseringen på Haderslevs Reformationsmarkering fordeler

sig på 374 omtaler i de ovenfor nævnte medier. Det lokale mediehus, Jysk Fynske Medier, med dagbladet JydskeVestkysten, Jv.dk og Haderslev Ugeavis tegner sig for størsteparten.

- Omregnet til markedsføringsværdi i kroner og ører – til listepreiser i diverse medier – har omtalerne en værdi af cirka 5,3 millioner kroner.

Sådan lyder de vigtigste resultater af analysen, der også mere detaljeret fokuserer på hvilke medier, der har givet mest annonceværdi, og på hvilke tidspunkter af Reformations-året, der har været flest omtaler.

Uddrag fra analysen

- Ikke overraskende viser Infomedia-analysen, at langt den største medieopmærksomhed noteres i andet kvartal af 2017. Kvartalet, hvor styregruppen i pinsen satte alle sejl til med national gudstjeneste og Haderslevmødet. 267 af de 374 omtaler i de forskellige medier falder før, under og efter pinsefejringen i Haderslev. Næst højest mediefokus på Haderslev i 2017 er i fjerde kvartal med 62 omtaler.
- De fleste omtaler af Reformationsaktiviteter i Haderslev Kommune forekommer i print- og webmedier med henholdsvis 184 og 173 omtaler.

Kristeligt Dagblad er det printmedie, der leverer flest omtaler, mens *lv.dk* topper på web-delen.

- Summen af læsere, lyttere og seere – den såkaldte ”reach” – topper i juni i forbindelse med pinsefejringen. Her eksponerer medierne fejringen for potentielt 14,5 millioner mennesker.
- Print- og webmedier leverer også den højeste annonceværdi med henholdsvis 2,865 mio. kr. og 1, 581 mio. kr. Også her er Kristeligt Dagblad det medie, der leverer den højeste værdi,

nemlig omtaler til en værdi af små 700.000 kroner. TV2 ligger næsthøjest med en reklameværdi på godt og vel 400.000 kr. Alene med en omtale i Nyhederne klokken 19.

- Det er således også TV2-Nyhederne klokken 19, der ligger øverst på en Top Ti-liste over de medier, der scorer den højeste annonceværdi for Reformationsfejringen i Haderslev. De øvrige på denne liste er Jyllands-Posten, BT.dk, DR1 søndag kl. 21, Jyllandsposten.dk, Kristeligt Dagblad, Billed Bladet og Ekstra Bladet. Alle har leveret omtaler, hvori Haderslev figurerer.

Delkonklusion/Infomedia-analyse

Styregruppen kan roligt sætte flueben ved målsætningen ”Markedsføre Haderslev Kommune ved at sætte fokus på vores særlige kulturarv”.

Der **blev** i 2017 sat fokus på Nordens Wittenberg. Endda ganske eftertrykkeligt.

De 5,3 millioner kroner kan sammenholdes med udgiften på de 1,7 millioner kroner, som det har kostet kommune og stift at fejre 500-året for Reformationen. Dermed har styregruppen opnået en markedsføringsværdi på godt tre gange det beløb, som styregruppen har spenderet på Reformationsmarkeringen i Haderslev Kommune.

Det er interessant at se, at nok tegner det lokale dagblad Jyd-skeVestkysten sammen med *lv.dk* og Haderslev Ugeavis sig sammenlagt for de fleste omtaler. Alligevel er den landsdækkende nicheavis Kristeligt Dagblad klart i top med flest potentielle eksponeringer – den såkaldte ”reach” – og leverer dermed som enkeltmedie den største annonceværdi i forhold til Reformationsfejringen i Haderslev.

Men såvel den lokale som den nationale eksponering har naturligvis været vigtig for at komme godt i mål med målsætningen om at sætte fokus på Haderslev og byens kulturarv.

Lokalt skal nævnes, at også det tyske mindretals avis, Nord-schleswiger, er med i analysen, men uden at stikke i øjnene med sit beskedne oplagstal. Regionalt og nationalt tæller det til gengæld langt mere, at store mediespillere på print, web og TV-siden også har stillet skarpt på Haderslev i 2017.

Bilag 9: Haderslev Kommune – Reformationen 500 år. Infomedia-analysen

STYREGRUPPEN vurderer egen indsats og resultat

Forberedelser. Planlægning. Samarbejde. Indbyrdes og eksternt. Måltæthed. Effektivitet. Resultat.

Det er de fokuspunkter, der indgår i den følgende opsamling af vurderinger, som styregruppens medlemmer har foretaget på baggrund af ti stillede spørgsmål.

Formålet med denne vurderings-opsamling er at værdifastsætte projekt Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune – set med styregruppens øjne. De mennesker, der har haft ansvar for planlægning og gennemførelse af projektet.

Hvad gik godt? Hvad gik mindre godt? Og hvad lykkedes ikke?

SPØRGSMÅL 1

Hvordan vurderer du forberedelsen af Reformationsmarkeringen i Haderslev?

Sammenfatning: Det fremhæves som en fordel, at forberedelsen begyndte i god tid og at de fire parter – kommune, stift, domsogn og museum – indgik i samarbejdet. Den tidlige start betød netværk lokalt og til andre stiftsbyer. Det påpeges dog også, at der opstod et tomrum som følge af den tidlige start, idet kun folkemøde og festgudstjeneste langt hen i forløbet var konkrete tiltag. Praktiske problemer omkring studentermedhjælp og kommunal koordinator blev sten i skoen under arbejdet med at forberede fejringen. Herunder uddrag af styregruppens vurderinger – opgjort i plusser og minusser:

Plusser:

- Meget stor fordel i, at kommune, stift, domsogn og museum gik sammen om projektet
- Tidlig start på projektet gav god tid til at danne netværk lokalt, men også til andre stiftsbyer.
- Klart mål fra start: eks. 500 året skulle markeres med fest og folkeoplysning.
- Vilje/ildsjæle, arbejdskraft og kontante midler til rådighed.
- Praktisk assistance i form af en studentermedhjælp.
- Tidligt sikret midler til projektet.

Herunder kan læses de ti stillede spørgsmål. Under hvert spørgsmål er foretaget en sammenfatning, der tegner den samlede styregruppes vurdering i forhold til spørgsmålet. Desuden i kort form en opgørelse af de plusser og minusser, som medlemmerne har påpeget i forhold til fokuspunktet i spørgsmålet.

I dette afsnit forekommer de påpegede plusser og minusser uden afsender og altså anonyme.

Minusser:

- Styregruppeformand savnede beslutningskompetence i forhold til den kommunale organisation.
- For langsom opstart – ”lufttomt rum”: tvivl om konkrete tiltag/aktiviteter med undtagelse af folkemødet og festgudstjenesten.
- Den kommunale koordinator havde for lidt tid/for meget andet arbejde.
- Studentermedhjælp stoppede.
- Mere tydelige projektstyrings-værktøjer til for eksempelvis organisation og funktion savnedes.
- Ønskeligt med mere klar opdeling af ansvar og opgaver i styregruppen.
- Ønskeligt med en egentlig arbejdsgruppe til støtte for projektlederen.

SPØRGSMÅL 2

Hvordan vurderer du samarbejdet i styregruppen. Godt, mindre godt, dårligt?

Sammenfatning: Alle er mere eller mindre positive over den måde samarbejdet er forløbet på. Formand Jens Christian Gjesing fremhæves som en væsentlig årsag til et godt samarbejde. Også Christa Hansen fremhæves i denne sammenhæng. Medlemmerne føler, de har haft god indflydelse på arbejdet.

Det påpeges samtidig, at et projektstyringsværktøj kunne have gjort arbejdsgangene mere smidige og problemfri.

Herunder uddrag af styregruppens vurderinger.

Plusser

- Stor enighed om, at samarbejdet i styregruppen har været godt – ”utrolig godt”. Blandt andet karakteriseret ved ”en god grundtone”, engagement, åbenhed, arbejdsomhed og opbakning fra alle.
- Stor ros til formand Jens Christian Gjesing for formandsskabet – en opgave, han har prioriteret højt med stort engagement, viden og indgående kendskab til alle i kommune, foreninger og kulturliv.
- Stor ros til Christa Hansen for en flot indsats i samarbejdet med Jens Chr. Gjesing.
- Fordel, at alle interessenter i gruppen kunne ansøge om økonomisk støtte til aktiviteter.
- Fin indflydelse på det koordinerende og udviklende arbejde.
- Stram mødestruktur har været befordrende for engagementet.

Minusser

- Gruppen ikke altid klar på ”arbejdsgange” – mange feberredninger undervejs.
- Mangel på et konkret projektstyrings-værktøj betød, at sekretæren ikke altid var klar på de overordnede forhold.

SPØRGSMÅL 3

Hvad synes du om markedsføringen (traditionelt og digitalt) af Reformationsmarkeringen? God, mindre god, dårlig?

Sammenfatning: Gennemgående tilfredshed med markedsføringen af de fleste aktiviteter. Men samtidig fra flere sider en stærk kritik af Visit Haderslev og Destination Sønderjylland.

Reformationsfejringens egen hjemmeside – reformationen.nu – kritiseres for at have været uden effekt, kedelig og misligholdt.

Projektets Facebook-siden – får også kritik for at have været for inaktiv og uinteressant.

Herunder uddrag af styregruppens vurderinger.

Plusser

- Ok-markedsføring via annoncer, bannere, redaktionel omtale fra begivenheder og pressemøder, radio og TV reportager. Især hvad angår Pinsearrangementet, Lutherakademiet, skolebegivenheder, kirkejazz, musik og teater samt en lang stribe foredrag.
- Ok-markedsføring i lokale, trykte medier.
- Høj genkendelighed i logo.
- Stor værdi af artikler om reformationen i Haderslev Ugeavis – men dyrt.
- Fint at have egen hjemmeside og t-shirts.
- De store bannere på rådhuset og Domkirken – stor pr-værdi.
- Hjemmesiden – kalender og platform for projekter og artikler om Reformationen

Minusser

- Visit Haderslev og Destination Sønderjylland svigtede totalt – stærkt underprioriteret indsats, nærmeste ignoreret af en ellers vigtig spiller i markedsføringen.
- Blandt andet ved manglende markedsføring af Haderslev og ture til Haderslev til menighedsråd og oplysningsforbund. Også udstillingen på museet har lidt under manglende markedsføring fra Visit Haderslev og Destination Sønderjylland.
- Hjemmesiden ”mega-kedelig” – spillede ingen rolle, ikke opdateret i lang periode.
- Facebook – her gælder det samme. Ikke plejet med tilstrækkeligt mange opdateringer. Skulle have været langt mere aktiv.
- Instagram har ikke været aktiv.

SPØRGSMÅL 4

Hvad har den institution, du repræsenterer, fået ud af Reformationsmarkeringen som helhed?

Sammenfatning: Alle involverede i styregruppen har fået tilfredsstillende udbytte af at deltage i projektet. Kommune, stift, Domsogn, Domprovsti og museum. Dog er museet frustreret over ikke at være blevet markedsført af Visit Haderslev. Mener ikke, at turistbureauet har markedsført udstillingen ”Tro” overhovedet.

Herunder uddrag af styregruppens vurderinger.

Plusser:

- **Kommunen** har især i pinsen fået sat spot på Haderslevs betydning i dansk og skandinavisk kirkehistorie.
- **Kommunen** har fået en befolkning, hvor en større andel nu ved noget om egne rødder – identitet og fællesskab er vigtige elementer for en kommunes borgere.

- En lang række foreninger i **kommunen** har skabt begivenheder og oplevelser for borgerne.
- **Kommunen** har demonstreret, at den ikke har berøringsangst i forhold til samarbejde med det kirkelige i form af stift og domsogn.
- **Kommunen** har fået pudset profilen og fået tydeliggjort den historie, som Haderslev er rundet af.
- Fik bevist, at **kommunens** afdeling for Kultur og Fritid kan håndtere større, tematiske forløb som projektansvarlige.
- Kommunen har fået samarbejdsrelationer mellem kirke, kommune og museum, samt styrket venskabsby-relationen til Wittenberg.
- **Museum Sønderjylland** - stort udbytte med Tro-udstilling, og ved at skrive artikler, lave undervisningsmateriale og -forløb, holde et utal af foredrag og rundvisninger.
- **Domprovstiet** fik den opmærksomhed, det havde håbet på. Og en lokal identifikationsflade. Især gennem lærerne og Lutherakademiet.
- **Domkirken** og **sognet** har markeret sig som sogn og kirke og er blevet endnu mere kendt.
- Stor betydning for **domsognet**. Mest synligt med pinsefestlighederne, der har fyldt menigheden med glæde og stolthed. Mindre synligt, men også en jubilæumseffekt af stor betydning - konfirmationsforberedelserne, sogneaftnerne, styrkelse af venskabsforbindelsen til Wittenberg - og jazzmesser rundt i sognets kirker.
- En kæmpe oplysnings- og kulturindsats i **stiftets sogne** - løbende synliggjort på blandt andet www.haderslevstift.dk/reformationen.
- For **stiftet** har det haft rigtig stor betydning. Måske især på det identitetsskabende område. Besindelse på historien, refleksion over betydningen, og kritisk og håbefuldt blik på samtiden.

Minusser

- Manglende markedsføring af Museum Sønderjyllands udstilling "Tro - Reformationen i Sønderjylland" over for turister.

SPØRGSMÅL 5

Et mål med Reformationsmarkeringen i 2017 var at give befolkningen større viden om Reformationens betydning og Haderslevs rolle. I hvor høj grad mener du, at dette mål er nået på en skala fra 1-5, hvor 5 er højest?

Sammenfatning: Ingen undersøgelser kan påpege det. Men alle i styregruppen er overbeviste om, at tusinder af borgere har tilegnet sig større viden om reformationen og den rolle, Hader-

slev har spillet - takket være det fokus, Haderslev har sat på 500-året.

Lokalt kunne kendskabet have været bredt endnu bedre ud ved at have lavet markedsførings-opfølgning på LutherAkademi og skolerne samt have inddraget erhvervslivet, borger- og landboforeninger.

Herunder uddrag af styregruppens vurderinger.

Plusser

- Målet nået med tal på 4, 4,5 og 5. Og et enkelt 3-tal.
- Museums Sønderjyllands besøgstal til "Tro", pinsedagenes antal gæster, kommunens skoleelever via Lutherakademiet, teater og koncertgængere, deltagere i udstillinger og foredrag, læsere af Ugeavisen-artikler og alle dem, der har spist Lutherlagkage.
- Personlig erfaring: alle, jeg har mødt, har en form for viden om reformationen og har reflekteret over det nordeuropæiske samfund.
- En kæmpestor oplysningsindsats i sognene blev forløst med det store fokus på pinsefestlighederne. Her blev budskabet synligt for alle.
- Den store mængde af arrangementer, artikler og henvisning til reformationen. Men også lærernes besøg i Wittenberg bidrog væsentligt til at nå målet.
- Alle sønderjyder med historisk interesse ved nu mere om reformationen.

Minusser

- Stor, men i offentligheden underbelyst indsats på skolerne
- Der kunne med fordel have været fulgt mere op på lærerbesøget i Wittenberg.
- Kunne med fordel have inddraget borgerforeninger, erhvervsliv eller landdistrikterne

SPØRGSMÅL 6

Hvordan vurderer du pinsearrangementet? Som helhed?

Sammenfatning: En bekræftelse af, at styregruppen havde valgt rigtigt ved at vælge én koncentreret fejring - et stort højdepunkt - fremfor at sprede indsatsen hen over hele 2017.

Alligevel er der plads til forbedringer. Se under Minusser.

Herunder uddrag af styregruppens vurderinger.

Plusser

- Ord fra styregruppen: Absolut højdepunktet, en stor succes, masser af mennesker, masser af glæde, meget vellykket, god

markedsføring af Haderslev, helt i top, glad fest med perspektiv og mening.

- Rigtigt valgt med en koncentreret fejring fremfor en spredning over hele året.
- Forud for resten af Danmark. Haderslev løb med opmærksomheden.
- Programmet klappede og det praktiske fungerede også.
- Vi var oven i købet begunstiget af godt vejr.

Minusser

- De store, landsdækkende medier havde ikke begreb om, hvad vi i grunden fejrede. At det var folkekirkens fødselsdag.
- Fik ikke del i de midler, der var afsat på landsplan via præsidentet. Vi overtog en meget væsentlig landsdækkende opgave med gudstjenesten. Dog gik vi flere gange forgæves tiggergang.
- Haderslev Mødet (fredag) kunne have ligget på et andet tidspunkt/dag, da mange var på arbejde, mens størstedelen af programmet (kl. 13-18) blev afviklet.

SPØRGSMÅL 7

Nævn de elementer i pinsearrangementet, som du mener, var mest vellykkede – og begrund hvorfor.

Sammenfatning: Den samlede vurdering af pinsedagene bevæger sig på et næsten euforisk niveau i styregruppen. Her er ingen minusser. Planlægning, program, udførelse, opmærksomhed fra borgere og medier – og et smukt sommervejr – gik op i en højere enhed.

Herunder uddrag af styregruppens vurderinger.

Stor enighed i styregruppen om, at Haderslevmødet fredag i teltet på Gravene var den største succes, fordi

- Debat med lærde og kloge mennesker, der kunne tale et forståeligt sprog
- God blanding af historiefortælling, nutids perspektivering og særdeles flotte musiske indslag – ikke mindst Dregekoret og Anne Linnet. Sigurd Barrett-show var forrygende. Han kunne formidle svært stof på en enkel måde til børnene.
- Byen summede af liv fra Domkirkepladsen til Gravene – meget stor folkelig deltagelse.
- Teltprogram med Barrett, minister, Ann Linnet osv. – bredt og skønt.
- Arrangementet fik et folkeligt forløb og det sætter jeg højest.
- Det var bare vellykket på alle måder: tilrettelæggelsen, kommunens indsats, de mange frivillige, programmet, et deltagerantal over forventning, og efterfølgende rigtig mange glade reaktioner.

Om gudstjenesten søndag/pinsedag i Domkirken:

- Søndagens indledende procession var flot i byen – og salmesangen i Domkirken var formidabel
- Vellykket på grund af de fine besøg og de mange nysgerrige
- Stor og smuk fejring, som man har ret til at forvente, når man fejrer et kirkeligt 500-år.
- Gudstjenesten var rigtig vellykket.
- Vellykket, fordi vi havde en gudstjeneste på to matrikler (Domkirken og teltet i Gravene)

Om gudstjenesten i teltet på Gravene søndag:

- At lave en parallel gudstjeneste i teltet på Gravene var en fremragende ide inspireret af Wittenberg – det lykkedes overmåde fint her i Haderslev.
- Den enkelt-begivenhed, der gjorde mest for det folkelige udtryk
- Gudstjenesten søndag/pinsedag – dobbeltheden af en gudstjeneste både i Domkirken og i teltet på Gravene: Dermed blev det ikke kun en lukket fest for VIP'erne, men en fælles gudstjenestefejring for alle.

Styregruppen om andre vellykkede pinse-indslag:

- Processionen: Af afgørende betydning for den folkelige appel.
- Salmeworkshop: Fagligt scoop med langt større betydning end forventet.
- Luther-lagkagerne – uendeligt gavnlige indslag, også i forhold til omtale.
- Paraplyerne – havde i de afgørende dage stor betydning for gennemslagskraften i medierne.
- Skolebørnenes deltagelse i Damparken med "tesedøre" – de processer, der har ligget forud for dørene (som også i sig selv var smukke og tankevækkende – må have været meget værdifulde). I hvert fald havde børnene formuleret sig dybsindigt.
- Vandringer gennem byen før og efter gudstjenesten var festlig for deltagerne, men formentlig også for tilskuerne. For processions-deltagerne gjorde det synligt og mærkbart, at det var Haderslev, de befandt sig i. Byen viste sig fra sin smukkeste og livligste side.
- Vandringer gennem byen efter gudstjenesten måske kun et meget lokalt indslag og receptionen vel kun for de inviterede.
- Det konkrete samarbejde på kommunikations- og logistikniveau mellem de forskellige arrangører og de frivillige.
- Samarbejde med Politi og PET, samt kommunen og Domsogn, omkring sikkerheden til festgudstjenesten

SPØRGSMÅL 8

Nævn det eller de elementer, der kunne have været mere vellykkede i pinsearrangementet

Resumé: Det er rimeligt at konkludere, at alle i styregruppen

har været endog meget tilfreds med pinsearrangementet, der tildeles mange flotte adjektiver af medlemmerne. Der er dog enkelte dryp af malurt i festbægeret. Eller konstruktive input, der vil kunne gøre et lignende arrangement endnu bedre næste gang.

Herunder uddrag af styregruppens vurderinger.

Minusser

- Mere styr på det organisatoriske.
- Aftenen i teltet på Gravene fladede ud – skulle have byttet rundt på programpunkter.
- Børnefamilier var ikke tænkt med ind i programmet.
- Tærsklen for kirkefjerne var for høj om fredagen – vi havde ikke gjort nok til, at det opnåede en større 'folkelighed'.
- Pladsen ved kirken – ikke nok sammenhængende. Intentionen var at skabe en markedsplads, men pladsen var for stor og/eller programmet for lille.
- Mangelfuldt samarbejde med Hertug Hans Festivalen fredag og lørdag.
- Mere projektstyret forberedelse havde været ønskelig.
- Almindelige kirkegængere skulle have været med i gudstjenesten i Domkirken.
- En bruger-undersøgelse af, hvem der deltog, hvorfor de kom og hvor de havde hørt om pinsearrangementet.
- En fælles dækning af aktiviteterne til Facebook-siden.

SPØRGSMÅL 9

Hvordan vurderer du mediedækningen af pinsearrangementet – god, mindre god eller dårlig? Begrund hvorfor

Sammenfatning: se sammenfatningen til spørgsmål 10.

Herunder uddrag af styregruppens vurderinger.

PLUSSE

- JV, Tv-syd og Radiosyd samt DR TV gjorde det rigtig pænt.
- Vi fik i al væsentlighed mere og bedre omtale, end vi havde turdet håbe på: <http://www.haderslevstift.dk/reformationen-500-aar/reformationen-fejret-med-maner>
- En del handlede om terrorberedskab, fordi det var aktuelt i tiden, men balancen var tålelig.
- Den lokale presse har dækket fint
- Den har været rigtigt god, både den lokale og den nationale. Jeg kan ikke forestille mig den bedre.
- TV-Syd fulgte op på vores fejring 2. Pinsedag. Og det var et scoop at få "Vejret" til at komme – det gav nok i virkeligheden den mest gennemslagsagtige omtale.

MINUSSE

- Jeg havde gerne set, at de landsdækkende aviser havde prioriteret dette med deres tilstedeværelse
- DR og TV2 kunne godt have været mere bevidste om værdien.
- Jeg synes måske godt, at JV kunne have vist mere interesse.

SPØRGSMÅL 10

Hvordan vurderer du mediedækningen af Reformationsmarkeringen i 2017 som helhed? På en skala fra 1-5. Begrund hvorfor.

Sammenfatning: Stor spredning i opfattelsen af mediedækningen i hele 2017-fejringen. Fra 2 til 5.

Det går igen fra svarene på spørgsmål 9, at de lokale medier gennemgående har leveret den bedste dækning. Og at mediedækningen af pinsen har været bedst. Såvel af lokale, regionale som nationale medier. Men generelt har især de landsdækkende aviser skuffet – med enkelte undtagelser. Også TV2 har skuffet, selvom kanalen 2. pinsedag viste et sammendrag af pinsefejringen fredag, lørdag og søndag.

Et forslag går på, at styregruppen skulle have haft en person tilknyttet, der udelukkende beskæftigede sig med at markedsføre alle reformationens tiltag. At dette ville have givet væsentlig bedre mediedækning og dermed markedsføring.

Herunder uddrag af styregruppens vurderinger.

PLUSSE

- Pressemøder dækket nogenlunde.
- Mange fine foramtaler af enkeltarrangementer
- Pæne reportager fra større begivenheder.
- God dækning, men fornemmelse af, at den kunne have været bedre.

MINUSSE

- Overraskende, at der skulle betales annoncepenge til Haderslev Ugeavis for at få offentliggjort 25 artikler om reformationen.
- Mange medier har følt sig usikre på temaet – har ikke kunnet abstrahere fra reformationens kirkelige betydning i forhold til den samfundsmæssige.
- Mangel på bevidst strategi på markedsførings-området i styregruppen
- Udstillingen Tro på museet har udelukkende fået omtale af den lokale presse ved selve åbningen – ingen andre medier har omtalt udstillingen.
- Lokalt har temaet ikke haft den store journalistiske opmærksomhed.

DEL-KONKLUSION/styregruppen

Det var en ganske tilfreds styregruppe, der holdt sit sidste møde i 2017 i begyndelsen af december. Det viser svarene på ovennævnte ti spørgsmål.

Medlemmerne påpeger nok mangler og mindre kiks i forberedelsen og afviklingen af reformationsfejringen. Men det er glæden over en positiv proces og veloverstået arbejde, der dominerer i svarene.

Der har været mindre sten i skoene, og der var plads til enkelte forbedringer i arbejdsprocessen i styregruppen. Men disse udfordringer overdøves af en fælles holdning, der priser et engageret **samarbejde** båret af en god og kompetent ledelse.

Det er også et tegn på et vellykket samarbejde, at alle erklærer, at de har fået et udbytte af at være med i samarbejdet i forhold til den institution, de har repræsenteret – stift, domsogn, kommune og museum.

Målet om at praktisere folkeoplysning og nå ud til kommunens borgere med budskabet om Reformationen og Haderslevs særlige rolle, betragter styregruppen som nået. Takket være de mange aktiviteter og med pinsefejringen som absolut højdepunkt.

Og pinsefejringen? Den udløser nærmest en kollektiv jubel i styregruppen. Enigheden om, at den var en succes, er massiv.

Markedsføringen af Haderslevs Reformationsfejring i 2017 skulle tjene til, at byen opnåede plads i såvel de lokale borgeres som i alle andre danskeres bevidsthed. Her er meningene i styregruppen lidt mere delte, hvad angår succes-raten.

Der er mærkbar utilfredshed med egen indsats, hvad angår markedsføringen af pinsefejringen på de sociale medier Facebook og Instagram og hjemmesiden reformationen.nu

Til gengæld dominerer tilfredsheden med indsatsen i de trykte medier lokalt – blandt andet med købet af plads til 25 Reformationen artikler i ugeavisen – og med bannere, t-shirts og merchandise.

Udbyttet af den markedsføring, der lå i trykte og elektroniske mediers redaktionelle dækning af pinsefejringen, anser gruppen for ”bedre og mere end forventet”. Der er især overvejende tilfredshed med JydskeVestkysten og DRK.

LÆRERE, SKOLEBIBLIOTEKARER og TURISTGUIDER vurderer LutherAkademi

Folkeoplysning om Reformationen generelt og om Haderslevs rolle specielt var et af hovedmålene med projekt Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune.

Det mål var baggrund for etableringen af LutherAkademi, der med kurser og undervisning af lærere og skolebibliotekarer skulle inspirere og tilskynde lærerne til at viderebringe Reformationshistorien til klasselokalerne i kommunens skoler.

Ovenstående er baggrund for, at 48 tilmeldte lærere til LutherAkademi – heriblandt også enkelte turistguider – blev bedt om at svare på seks spørgsmål til en afklaring af, hvordan elever, skole og lærerne selv har taget imod udfordringen. Og hvad de har fået ud af anstrengelserne. Eller sagt helt direkte:

Er målet om at sikre folkeoplysning om Reformationen med baggrund i LutherAkademi lykkedes? I et eller andet omfang.

16 af 48 potentielle respondenter og deltagere i LutherAkademi besvarede de seks spørgsmål, der kan læses herunder sammen med en kort sammenfatning, der forsøger at tegne svarene fra de 16 respondenter.

SPØRGSMÅL 1

Vidst du i forvejen noget om reformationen og Haderslevs rolle? Og er din viden og forståelse øget i løbet af 2017?

Sammenfatning: Alle svar viser, at de adspurgte enten vidste en del eller vidste lidt. Og at deres viden og forståelse for Reformationen er blevet øget. Dette er dels sket gennem de to kurser for lærerne, dels gennem foredrag og dels via optakt til Wittenberg-besøget og gennem selve besøget i Wittenberg.

En af respondenterne er turistguide under Visit Haderslev. Vedkommendes svar ligger på linje med de øvrige svar fra lærerne.

SPØRGSMÅL 2

Hvordan har din skole taget imod opfordringen til at være en del af LutherAkademi? På en skala fra 1-5?

Sammenfatning: Meget blandede svar. Overvejende har de adspurgte lærere oplevet en positiv interesse fra skoleledelsen og kollegerne. Men det er ret forskelligt, hvordan denne interesse har givet sig udtryk – lige fra økonomisk opbakning i form af vikarer, ekstra timer og diæter til fagdage, faguger og reformationsmarked.

I et enkelt tilfælde svarer en lærer om sin skole, at ”kun få har brugt ekstra tid på reformationen”.

Men alt i alt viser et gennemsnit på 3,65 ud af 5 – hvor fem er mest positiv – at skolerne overvejende har været positive i forhold til LutherAkademi.

SPØRGSMÅL 3

Har din deltagelse i LutherAkademi haft nogen effekt i forhold til din undervisning?

Sammenfatning: Det kan konkluderes, at LutherAkademi har gjort en forskel. 93 procent af respondenterne svarer ja til, at deltagelse i akademiet har haft en effekt på deres undervisning. Idéer, viden og engagement er ord – takket være akademiet – der går igen i svarene.

En respondent svarer sådan: ”Det er ikke sandsynligt, at der var blevet arrangeret tværugger med Luther og Reformationen som tema på begge matrikler, hvis Luther Akademi ikke havde været der”.

En af respondenterne er turistguide og en af lærerne er udelukkende ansat på skolebiblioteket. I begge tilfælde erklærer også disse respondenter, at LutherAkademi har haft en positiv effekt på deres virke – førstnævnte ”som mere afklaret om Reformationen” og sidstnævnte med en stor reformationsudstilling på biblioteket.

SPØRGSMÅL 4

Målet med reformationsfejringen var at levere folkeoplysning om reformationens betydning og Haderslevs rolle. I hvor stort omfang er dette lykkedes for dig og dine kolleger? På en skala fra 1-5.

Sammenfatning: Såvel tal-svar som bemærkninger giver et lidt blandet billede. Overvejende er respondenterne dog enige om, at deltagelsen i LutherAkademi har givet opmærksomhed hos såvel elever som forældre på skolerne. Interessen for reformationen har været til stede hos de fleste i et eller andet omfang, og på den måde er målet om folkeoplysning blevet opfyldt.

En respondent nævner børnedagen i forbindelse med Hertug Hans Festivalen med deltagelse af 1500 børn som eksempel på en klar interesse for emnet. "Ekstrem deltagelse fra kommunens skoler", hedder det i respondentens svar.

Det blandede "billede" i svarene går mest på, om reformationshistorien er forstået og husket af alle og om alle eleverne i det hele taget har stiftet bekendtskab med, hvad historien går ud på.

Det er formentlig grunden til, at tal-svarene fordeler sig på alle fem niveauer. Dog med 37,5 procent på såvel niveau 3 som 4.

SPØRGSMÅL 5

Hvor engagerede har eleverne været?

Sammenfatning: Lidt over middel. Sådan kan elev-engagementet beskrives ifølge tal-svarene. Halvdelen af respondenterne placerer deres bedømmelse for elev-engagement på et 3-tal. To respondenter har markeret det laveste engagement med et 1-tal.

En respondent bemærker, at "de ældste elever har krævet hårdt arbejde at nå", mens denne respondent taler om "begejstring" i indskolingen og mellemtrinnet.

Ud af dette svar og de øvrige kan det tyde på, at elev-engagementet har været meget svingende. Måske i forhold til klassetrin. Måske i forhold til lærer- og skole-engagement.

SPØRGSMÅL 6

Hvor engageret har du selv været?

Sammenfatning: Med en enkelt undtagelse placerer respondenterne selv deres eget engagement på niveauerne 3, 4 og 5. Af tekstsvarene fremgår det tydeligt, at lærerne har investeret ekstraordinært i akademi og reformationsprojekt. Det gælder med hensyn til undervisning, projekter på skolen, deltagelse i fagudvalg, kurser og arrangementer og temadage og studietur til Wittenberg.

En enkelt respondent har tilsyneladende ikke været motiveret til at deltage i LutherAkademi og har markeret sit eget engagement med et 2-tal. Begrundelsen: "Det har været svært at finde tid".

DEL-konklusion/lærere

LutherAkademi har gjort en forskel. De to kurser og besøget i Wittenberg har inspireret og tilskyndet lærerne. De har fået øget deres viden om Reformationen og de har fået idéer og inspiration til deres undervisning.

Det er den helt klare konklusion på svarene til ovenstående seks spørgsmål. Det synes også uomtvisteligt, at lærerne generelt har investeret såvel ekstra tid som kræfter på undervisningen om emnet.

Helt så entydige er svarene ikke, når det gælder spørgsmålet

om i hvilket omfang, eleverne har engageret sig og har tilegnet sig viden om Reformationen. Her fordeler svarene sig med "i et eller andet omfang" til "ekstrem deltagelse" og til en konstatering af, at de ældste har været sværest at nå, men at interessen generelt har været over middel.

Der synes at være enighed om, at ikke kun eleverne, men også forældrene og hele skolen – takket være LutherAkademi – har fået berøring med reformationshistorien. Men at der samtidig har været stor forskel på opbakningen til projektet fra skole til skole.

FRIVILLIGE vurderer Reformationsmarkering og pinsefejring

Uden en frivillig skare på omkring et hundrede mennesker fra en snes af vidt forskellige lokale foreninger havde det næppe været muligt at afvikle pinsefejringen.

De frivillige har meldt sig til opgaven med forskellige bevæggrunde. De fleste ganske givet fordi de på forhånd har været engagerede i det kirkelige liv og temaet for fejringen. Mens andre frivillige stillede op for at hjælpe deres forening, der for indsatsen modtog et beløb fra styregruppens kommunale pulje til foreningsarbejdet. Atter andre har været fra den gruppe, der altid træder til, når byen søsætter store arrangementer og har brug for hjælp.

Ti tilfældigt udvalgte frivillige blev – uanset bevæggrund til at stille op – spurgt om deres viden om Reformationen var blevet udbygget og om deres syn på Reformationsmarkeringen og pinsefejringen.

Svarene på seks spørgsmål kan læses i sammenfattet form herunder.

SPØRGSMÅL 1

Hvad har Reformationsmarkeringen betydet for dig?

Sammenfatning: Ord som ”spændende”, ”berigende” og ”glæde” tegner svarene, men flere frivillige bemærker også, at de har fået en bedre forståelse for den kristendom, vi praktiserer i dag og for vores historie og kultur.

SPØRGSMÅL 2

Hvad har været højdepunktet i årets løb – og hvorfor?

Sammenfatning: Folkemødet i teltet på Gravene fredag 2. juni og festgudstjenesten søndag 4. juni scorer begge højest. Alt i alt kendetegner det svarene, at fejringen i pinsen står positivt – og endda meget positivt – i de frivilliges opfattelse. En stor Haderslev-begivenhed, som de er glade for at have bidraget til.

SPØRGSMÅL 3

Hvordan oplevede du det at være frivillig i Pinsefejringen?

Sammenfatning: Sjovt, spændende, tilfredsstillende og positivt at yde en indsats for byen. Berigende, at så mange frivillige fra forskellige sammenhænge blev synlige i et fælles projekt. Spændende også fordi, der i planlægningsfasen var kort vej til idéer hos de frivillige til styregruppen for reformationsfejringen.

SPØRGSMÅL 4

Har fejringen givet dig mere viden om reformationen?

Sammenfatning: Ja fra alle. Nogle påpeger, at fejringen har givet dem øget viden og en bredere forståelse for Reformationen/vores kristendom. Andre har tilegnet sig flere detaljer i den viden, de havde på forhånd.

SPØRGSMÅL 5

Og om Haderslevs rolle?

Sammenfatning: Overinspektør på Sønderjyllands Museum, Lennart Madsen, nævnes af flere som en af dem, der via sine foredrag især har bidraget til viden og forståelse om Haderslev som Nordens Wittenberg og særlige rolle i reformationen.

SPØRGSMÅL 6

Hvordan vil du tænke tilbage på pinsefejringen og året 2017?

Sammenfatning: En fantastisk stor og flot folkefest, som vi og byen kan være stolte af. En manifestation af, at Haderslev har en spændende historisk og kulturel baggrund. En fest, der fik en glimrende forløb, som fint kan være oplæg til år 2022, når Haderslev Domkirke skal fejre sin 100 års dag.

DEL-konklusion/frivillige

En stor og positiv oplevelse.

Så kort kan det egentlig siges om at have været frivillig i pinsefejringen. Der er ingen mellemtoner. Kun høje toner fra de interviewede frivillige. Også fra den respondent, der erklærede sig som ikke-kirkelig og som ikke følte noget engagement i hverken gudstjeneste, Haderslev-møde eller for Reformations-jubilæet.

De øvrige priser til gengæld pinse-arrangementerne og Reformations-jubilæum som helhed og tilkendegiver, at deres viden om og forståelse af Reformationshistorien er øget.

Stolthed og glæde over at kunne hjælpe deres by er en melding, der går igen. Også hos den frivillige, der var ikke-kirkelig.

Butikker og erhvervsvirksomheder – om projekt Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune

Det var styregruppens intention, at også erhvervslivet i Haderslev Kommune skulle inddrages i Reformationsmarkeringen. Det lykkedes kun i stærkt begrænset omfang.

Efterfølgende blev 85 butikker i Haderslev og 420 erhvervsvirksomheder i Haderslev Kommune på mail bedt om at besvare seks spørgsmål om, hvad Reformationsmarkeringen betød for dem. Der kom kun fem svar.

Når kun fem blandt 505 adspurgte svarer, giver det ikke mening at foretage nogen sammenfatning. Se i stedet indlæggene i AFSNIT II, "Mennesker, meninger og aktiviteter i 500-året for Reformationen":

Christian Skovfoged: *"Fejringen kørte forbi os"* og **Orla Bryld Mortensen:** *"Handlen skal frem i skoene når der kommer folk til byen"*.

KONKLUSION

Reformationsmarkeringen 2017 i Haderslev Kommune en stor succes – med enkelte forbehold

Alt i alt en stor succes – med enkelte forbehold!

Lad os tage et par af forbeholdene først. Et af målene for styregruppen bag Reformationsmarkeringen var at skabe et **folkeligt** projekt og et projekt, der leverede **folkeoplysning** om den reformation, der i 1517 fik så afgørende betydning for vores levemåde, livssyn og kristne tro her 500 år efter.

Processen med at evaluere viser, at der kan stilles spørgsmålstegn ved **folkeligheden** i markeringen – specielt pinsemarkeringen – når især handels- og erhvervsliv ikke har følt sig som en del af projektet.

Nok var Haderslev fyldt med mennesker i pinsedagene, og nok var der stor fokus på Haderslev-mødet i teltet på Gravene og de øvrige aktiviteter omkring Domkirken og i Damparken. Og nok var menneskemængden i gaderne ligeledes betydelig pinsedag i tilknytning til den nationale festgudstjeneste i Haderslev Domkirke og på storskærm i teltet på Gravene.

Men 85 butiksejere og butiksbestyrere og 420 andre erhvervsdrivende i kommunen signalerer efterfølgende via deres organisations formænd, at de og deres medlemmer "ikke kunne se dem selv" i hverken pinsefejring eller Reformations-projekt som helhed.

I forhold til ambitionen om at markere 500-året for Reformationen som en **folkelig** begivenhed er denne tilkendegivelse en omstændighed, der ikke kan ignoreres.

Når en så stor og væsentlig del af befolkningen føler, at temaet for Reformationsmarkeringen ikke vedkommer dem, kan også stilles spørgsmål ved, om målsætningen om at levere **folkeoplysning** er nået for ovennævnte grupper. Det er den næppe.

Samme spørgsmål kan stilles i forhold til den gruppe af borgere, som den tyske præst i Haderslev Domsogn, Christa Hansen, benævner som "de kirkefjerne". Den gruppe af borgere, der er medlemmer af Folkekirken, men kun kommer i kirken til dåb, konfirmation, bryllup og begravelse.

Disse spørgsmål lader sig ikke besvare her. Men det vil være rimeligt at gisne om svarene som forbehold i den påstand, der ikke desto mindre er hovedkonklusion i denne rapport:

At Reformationsmarkeringen i Haderslev Kommune 2017 var en stor succes!

Fordi målet om at levere **folkeoplysning** alligevel i vidt omfang blev nået. Fordi det lykkedes at sætte fokus på **Haderslevs særlige historie**, betydning og **kulturarv** i forbindelse med Reformationen. Og fordi det også i et vist omfang lykkedes at skabe **dialog** om reformationens **betydning for samfundet i dag**.

Takket være LutherAkademi, Haderslev Skole-Kirke Samarbejde og kommunens folkeskolelærere har tusindvis af børn kunnet tilegne sig viden om Reformationen og Haderslevs særlige rolle.

Ikke mindst Sønderjyllands Museum i Dalgade har med sin udstilling "Tro – Reformationen i Sønderjylland" leveret et væsentligt bidrag i folkeoplysningens tjeneste – til børn, unge og alle andre.

Desuden har Teatret Møllen, Forsøgsscenen Haderslev og Gram Friluftsspil på kunstnerisk vis bidraget til viden om Reformationshistorien og sammen med en række andre kulturelle arrangementer, foredrag og debatter er målsætningerne om folkeoplysning, dialog om Reformationens aktuelle betydning for samfundet i dag og fokus på identitet og selvforståelse blevet opfyldt i vidt omfang.

Der har anslået været langt over hundrede arrangementer og aktiviteter i Haderslev Kommune i 2017. Næppe ret mange af kommunens godt 56.000 borgere – handels- og erhvervsdrivende talt med – har været uvidende om, at 500-året for Reformationen blev markeret.

Men hvad med omverdenen – resten af Danmark? Fik Haderslev markedsført sig på sin særlige kulturarv som Nordens Wittenberg? Det første sted i Skandinavien, der i 1526 indførte reformationen.

Svaret må også her blive positivt og bidrage til det samlede indtryk af en stor succes. Ikke mindst på baggrund af resultatet af analysen fra Infomedia.

Selvom man skal være forsigtig med at vurdere tal i sådanne

analyser som helt præcise, er analysen unægtelig overbevisende vidnesbyrd om, at styregruppens arbejde har båret frugt i forhold til at få fortalt resten af landet om Haderslevs særlige kulturarv.

374 omtaler i lokale, regionale og nationale medier er ganske enkelt flot. 374 omtaler, der resulterede i en annonceværdi på 5,3 millioner kroner. En værdi, der nok er baseret på listepreiser, men som under alle omstændigheder vil lande på et tal, der er væsentligt højere end den samlede kommunale og kirkelige omkostning på 1,7 mio. kr. for Reformationsmarkering i Haderslev Kommune 2017.

Et mundheld siger *"fuld valuta for pengene"*. I dette tilfælde kan tilføjes: *"Og meget mere til..."*

Ikke mindst tiltrak den nationale festgudstjeneste i Haderslev Domkirke sig både de landsdækkende elektroniske og papirmediers opmærksomhed hen over pinsen. Til trods for, at disse medier naturligt nok satte stor fokus på de nye terrorhandlinger, der ramte London dagen før pinsefejringen.

I markedsføringssammenhæng skal det netop påpeges, at styregruppens beslutning om at vælge pinsen til at markere 500-året for Martin Luthers oprør mod den katolske kirke - før alle andre stiftsbyer i Danmark - viste sig at være den helt rigtige beslutning.

Mere uofficielt havde styregruppen måske truffet en anden aftale. Nemlig med Vor Herre, der sørgede for varme, solskin og strålende sommervejr alle pinsedagene.

Den omstændighed skal naturligvis heller ikke glemmes i en konstatering af, at projekt Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune blev en stor succes på næsten alle parametre - når forbeholdene med hensyn til erhvervsliv og "de kirkefjerne" generelt tages i betragtning.

LÆRING

af projekt Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune

Det har været et af målene med denne rapport, at den skal kaste nytteværdi af sig. Nyttéværdi, der er baseret på de involverede parter oplevelser og erfaringer i projekt Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune. Først og fremmest de oplevelser og erfaringer, som styregruppen har gjort sig, idet denne gruppe har haft ansvar for forberedelse og gennemførelse af projektet.

SAMARBEJDE

- Samarbejde mellem **relevante, lokale institutioner** kan være afgørende for gennemslagskraft og succes for et projekt. I dette tilfælde samarbejde mellem kommune, stift, domsogn og museum.
- **Stram og disciplineret mødestruktur** parret med en god grundtone kan befordre samarbejde og engagement i styregruppen.
- En **projektstyrings-plan**, der klart fordeler opgaver og ansvar, er som regel en stor fordel.
- Start i god tid og brug tiden til at **etablere interne og eksterne samarbejdspartnere og netværk** kan give fordele i afvikling af projektet. Internt eksempelvis: foreninger, erhvervsliv, landdistrikter. Eksternt eksempelvis: Andre byer, regioner, institutioner, ect.

MÅL & MÅLGRUPPER

- **Klare mål** fra start er som regel en betingelse for et succesrigt projekt. Efterfulgt af en **tilvejebringelse** af den **økonomi**, der er nødvendig for at nå målene.
- Det er vigtigt at **være konkret** og sætte ord på de **handlinger og opgaver**, der skal forfølge projektets mål.
- Det er vigtigt at **præcisere målgrupper** for projektet og målgrupper, det er realistiske at nå i forhold til projektets indhold.

Til brug for fremtidige projekter af lignende karakter er derfor herunder 15 læringspunkter med baggrund i såvel positive som mindre positive erfaringer fra projekt Reformationsmarkering 2017 i Haderslev Kommune.

MARKEDSFØRING

- Der bør udarbejdes en **klar strategi for markedsføring**, der prioriterer målgrupperne i forhold til projektets karakter.
- Markedsførings-opgaven bør placeres hos en **person med kompetencer** på området. En person, der udelukkende har fokus på denne opgave.
- Markedsføringen bør som udgangspunkt omfatte **medier på alle platforme** – papirmedier såvel som digitale som sociale – men også alle mulige andre former for markedsføring af projektet, f. eks. udformning af materialer som badges, t-shirts, logoer, ect..
- Når projektet henvender sig til turister og ikke-boende i kommunen, bør **Visit Haderslev + Destination Sønderjylland** deltage aktivt i projektet – det vil sige i den styrende gruppe. For at sikre optimal markedsføring.

PRÆSTATION i proces og afvikling

- Tænk hele tiden på, hvem dit projekt skal henvende sig til – **dine målgrupper**, når du skal arrangere **aktiviteter**.
- Husk at tænke **aktiviteter for alle** de valgte målgrupper.
- Tænk projektet ind i **et perspektiv**, der ligger **ud over det lokale og regionale**.
- Overvej, om alle sejl skal sættes til i **ét stort arrangement**. Ellers skal fordeles i flere mindre. Ofte giver det **størst national bevågenhed**, hvis ét stort arrangement afvikles på højt niveau.

Haderslev

Kultur og Fritid
Haderslev Kommune
Gåskærgade 26-28
6100 Haderslev
Tlf. 74 34 17 41